

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

Sosyal politika bağlamında okul öncesi eğitimi

Doç.Dr. Mehmet Toran
İKÜ Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Türkiye’de okul öncesi eğitim ile ilgili çalışmalar çok eski bir tarihe dayanmamaktadır. Okul öncesi eğitim, yapısal ve yasal alt yapısı eksik bir şekilde de olsa özellikle 1980’li yıllardan sonra daha görünür olmaya başlamış ancak bir eğitim basamağı olarak toplumda henüz kabul görmemiştir.

Bunun en önemli nedeni okul öncesi eğitimin bir sosyal politika basamağı olarak değil, bir eğitim basamağı olarak inşa edilmesi olabilir. Okul öncesi eğitim denildiğinde akla gelen 0-6 yaş aralığındaki çocukların eğitsel ihtiyaçlarıdır ancak o yaşlarda sadece eğitsel ihtiyaçlar değil aynı zamanda da bakım ihtiyaçlarının da karşılanması gerekmektedir. Dolayısıyla okul öncesi dönemde çocuğa sunulan hizmetler ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin üstesinden gelinmesine yardımcı olduğu için eğitsel ve kapsayıcı bir işleve sahiptir.

Tüm çocuklara ulaşılmış değil

Okul öncesi dönemde bu hizmetlere erişim ya da bu hizmetlerinin sunum politikalarında tüm çocuklara ulaşamaması çocukların eşitsizliklerle çok daha erken yaşta karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Bu eşitsizliklerin etkileri ise uzun yıllar sürebilmektedir. Dolayısıyla, eğitime geriden başlayan çocuklar geride kalırken okul öncesi eğitim hizmetlerine erişimden kaynaklanan eşitsizlikler daha sonraki yıllarda artma eğilimindedir. Bu eşitsizliğin artmasının önüne geçebilmek için erken yaşlara sistemli ve programlı bir şekilde yatırım yapmak oldukça önemlidir.

Erken yıllara (okul öncesi döneme) yatırım yapmak geleceği şekillendirmeye olanak sağlarken; geç yatırım yapmak ise geçmişte kaçırılan fırsatları düzeltmeye neden olmaktadır. Dolayısıyla kaçırılan fırsatları düzeltme maliyeti erken yapılan yatırımlardan çok daha pahalıya mal olmaktadır. Bu da kamu kaynaklarının orantısız kullanımına yol açmaktadır.

Anaokulu paradoksu

Okul öncesi eğitimin salt bir eğitim basamağı olarak konumlandırılması bu yaş grubunda yer alan çocukların gelişimleri için önemli olan bakım, beslenme, sağlık gibi çocukları doğrudan etkileyen alanların göz ardı edilmesine yol açabilmektedir. Türkiye’de de okul öncesi eğitim hizmetlerini sunan kurumlar gözlemlendiğinde

bu çocukların bakım, beslenme ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının göz ardı edildiği görülmektedir. Bununla birlikte okul öncesi eğitimin salt bir eğitim basamağı olarak değerlendirilmesi aynı zamanda “anaokulu paradoksu” olarak tanımlanan ve eşitsizlikleri derinleştiren bir durumun ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir.

Anaokulu paradoksu, en varlıklı ailelerden gelen çocukların okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanma olasılığının en yoksul ailelerden gelen çocuklara göre 7 kat daha fazla olması anlamına gelmektedir. Bu paradoksun üstesinden gelmenin yolu yapısal olarak okul öncesi eğitimden erken çocukluk eğitimi ve bakımı (EÇEB) hizmetlerine geçiş yaparak bu yaş grubuna sunulan hizmetleri sosyal politika bağlamında ele alınmasını sağlamaktır.

Erken çocukluk eğitimi ve bakımı (EÇEB)

EÇEB hizmetlerinin sosyal politika bağlamında yeniden düşünülmesi aslında bir anlamda 0-6 yaş dönemine yönelik hizmetlerin nasıl sunulması gerektiğini yeniden değerlendirmemize olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda bir değerlendirme yapıldığında EÇEB hizmetlerinin eğitim, bakım, sağlık ve beslenme gibi çocukların en kırılgan oldukları bu dönemdeki temel ihtiyaçları dikkate alınarak politikaların ve programların geliştirilmesi gerekmektedir. Elbette bu programların ve politikaların merkezinde “çocuğun yüksek” yararı yer almalı ve bu hizmetler nitelikli bir şekilde kamu hizmeti olarak çocuklara sunulmalıdır.

Bu, çocukların bütüncül bir şekilde desteklemesine olanak sağlamakta ve aynı zamanda da toplumsal refahın inşa edilmesine de temel oluşturmaktadır. Bu inşa sürecinde yapılan yatırım aynı zamanda çoğun çevresinin de desteklenmesi anlamına gelmektedir. Çünkü EÇEB hizmetlerinin kamusal bir hizmet olarak sunumu annenin aynı zamanda istihdama dönüşü anlamına gelmekte ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin azaltılmasında sağlamlaştırmakla birlikte ekonomik alanda kadın istihdamının artmasına ve aynı zamanda da kadının emeğinin de görünür olmasını sağlamaktadır. Etkisi bu kadar büyük olan “çocukların ilk yıllarına yapılan ya-

“Erken yıllara (okul öncesi döneme) yatırım yapmak geleceği şekillendirmeye olanak sağlarken; geç yatırım yapmak ise geçmişte kaçırılan fırsatları düzeltmeye neden olmaktadır. Dolayısıyla kaçırılan fırsatları düzeltme maliyeti erken yapılan yatırımlardan çok daha pahalıya mal olmaktadır. Bu da kamu kaynaklarının orantısız kullanımına yol açmaktadır.

tırımın” salt bir eğitim basamağı olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamak ve bu yaşa yönelik hizmetlerin bir sosyal politika olarak değerlendirilmesi gerektiği yeniden düşünülmelidir.

Son yıllarda artan ihtiyaç üzerine yerel yönetimler birer sosyal politika mekanizması olarak “okul öncesi eğitim” hizmetlerini sunmaya başladıklarını söyleyebiliriz. Özellikle piyasacı anlayışın hakim olduğu bu yaş grubuna yönelik hizmetleri yerel yönetimlerin üstlenmesi aynı zamanda hane halkı gelirinin aile içinde daha adil ve temel ihtiyaçlara harcanmasına olanak sağlamaktadır.

Bu bağlamda yakın zamanda yerinde inceleme fırsatı bulduğum İzmir Bayraklı Belediyesi tarafın-

dan “Bayraklı Eğitim Modeli (BEMO)” olarak tanımlanan EÇEB hizmetleri örnek bir sosyal politika modeli olarak karşımızda duruyor. Bu modelin fikir işçisi Belediye Başkanı Yardımcısı **Osman Çağrı Şahin** ve elbette bu fikrin hayata geçmesinin arkasında duran Belediye Başkan

kanı **Serdal Sandal** bu proje ile her çocuğun hayatında kalıcı değişimler yaratıyorlar. BEMO’yu örnek bir sosyal politika olarak değerlendirmemin önemli nedenlerinden biri de bu okulların her kademesinde (çocuk, öğretmen, yardımcı hizmetler, veli) katılımcı, demokratik ve kapsayıcı bir yapıya sahip olması ve çocuğun karar alma, uygulama, kararların sonuçlarını değerlendirme gibi demokratik deneyimleri etkin bir şekilde deneyimleme fırsatına sahip olmasıdır. Bu modellerin çoğalması ve kamu hizmeti olarak yaygınlaşması aynı zamanda eşitsizliklerin azaltılmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Sonuç:

Sonuç olarak, EÇEB hizmetlerinin sosyal politika olarak hayata geçmesi çocuğun ihtiyacı olan hizmetlere (eğitim, bakım, beslenme, sağlık) erişimini değil, **devletin sosyal bir kurum olarak çocuğa erişimini olanaklı kılar**. Bunu mümkün kılmak ise geliştirilecek politikaların bilimin referans alınarak gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

*Açtığın yolda, gösterdiğin hedefe,
hiç durmadan yürüyeceğimize and içeriz...*

Kültür Koleji

64
yaşında